

ЭКОНОМИКА

УДК: 336.22

DOI 10.33514/1694-7851-2025-4/2-546-553

Акматова А.А.

ага окутуучу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

Akmatovala@yandex.ru**Качкынова А.Ч.**

окутуучу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

asel65@list.ru**ӨНӨР ЖАЙ ИШКАНАЛАРЫНЫН РЕСУРСТАРЫНЫН ЭКОНОМИКАЛЫК
МҮНӨЗҮ ЖАНА АЛАРДЫ НАТЫЙЖАЛУУ ПАЙДАЛАНУУНУ КАМСЫЗ
КЫЛУУДА ФИНАНСЫЛЫК КӨЗӨМӨЛДҮН РОЛУ**

Аннотация. Макала өндүрүштүк жана чарбалык ишмердүүлүктүн негизги элементи катары өнөр жай ишканаларынын ресурстарынын экономикалык маңызын жана алардын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнүн негиздерин ачып берет. Анда өндүрүш потенциалын калыптандыруудагы материалдык, эмгек, финансылык, маалыматтык, материалдык эмес компоненттерди камтыган ресурстардын классификациясынын мааниси каралат. Рыноктук экономиканын азыркы шарттарында өнөр жай секторунун туруктуу иштеши жана өнүгүшү үчүн ресурстарды рационалдуу пайдалануунун мааниси баса белгиленди. Каржылык жана чарбалык операциялардын ачыктыгын камсыз кылуучу, каражаттарды максатсыз пайдаланууну болтурбоочу жана жалпы экономикалык эффективдүүлүктү жогорулатуучу ресурстарды башкаруунун эффективдүү инструменти катары финансылык көзөмөлгө өзгөчө көңүл бурулат. Финансылык көзөмөлдүн негизги функциялары жана формалары - ички жана сырткы көзөмөл, аудит, башкаруу эсеби - жана алардын ишкананын стратегиялык пландаштыруу жана башкаруу системасы менен байланышы талданат. Өнөр жай ишканаларында финансылык көзөмөлдү жакшыртуунун негизги багыттары аныкталган, анын ичинде санариптик технологияларды жана автоматташтырылган мониторинг системаларын ишке киргизүү, адистердин квалификациясын жогорулатуу, тобокелдикке негизделген ыкманы колдонуу, ички аудитти өнүктүрүү. Өнөр жай өндүрүшүнүн туруктуулугун жана өсүшүн камсыз кылуунун фактору катары ресурстарды эффективдүү башкарууну жана ишенимдүү финансылык көзөмөлдү айкалыштырган комплекстүү мамиленин зарылдыгы негизделген.

Негизги сөздөр: ишкананын ресурстары, өнөр жай ишканалары, ресурстардын экономикалык маңызы, финансылык көзөмөл, ресурстарды башкаруу, эффективдүүлүк, ички жана сырткы көзөмөл, аудит, туруктуу өнүгүү, санариптештирүү.

Акматова А.А.

старший преподаватель

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

Akmatova.a@yandex.ru

Качкынова А.Ч.

преподаватель

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

asel65@list.ru

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ РЕСУРСОВ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ И РОЛЬ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ИХ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье раскрывается экономическая сущность ресурсов промышленных предприятий как ключевого элемента производственно-хозяйственной деятельности и основы их конкурентоспособности. Рассматривается классификация ресурсов, включающая материальные, трудовые, финансовые, информационные и нематериальные составляющие, а также их значение в формировании производственного потенциала. Подчеркивается важность рационального использования ресурсов для устойчивого функционирования и развития промышленного сектора в современных условиях рыночной экономики. Особое внимание уделено финансовому контролю как эффективному инструменту управления ресурсами, обеспечивающему прозрачность финансово-хозяйственных операций, предотвращение нецелевого использования средств и повышение общей экономической эффективности. Проанализированы основные функции и формы финансового контроля — внутренний и внешний контроль, аудит, управленческий учет — и их взаимосвязь с системой стратегического планирования и управления предприятием. Определены ключевые направления совершенствования финансового контроля на промышленных предприятиях, включая внедрение цифровых технологий и автоматизированных систем мониторинга, повышение квалификации специалистов, использование риск-ориентированного подхода и развитие внутреннего аудита. Обоснована необходимость комплексного подхода, сочетающего эффективное управление ресурсами и надежный финансовый контроль, как фактора обеспечения устойчивости и роста промышленного производства.

Ключевые слова: ресурсы предприятия, промышленные предприятия, экономическая сущность ресурсов, финансовый контроль, управление ресурсами, эффективность, внутренний и внешний контроль, аудит, устойчивое развитие, цифровизация.

A.A. Akmatova

Senior Lecturer

Kyrgyz State University named after I. Arbaev

Bishkek c.

Akmatova.a@yandex.ru

A.Ch. Kachkynova

Lecturer

Kyrgyz State University named after I. Arbaev

Bishkek c.

asel65@list.ru

THE ECONOMIC NATURE OF RESOURCES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES AND THE ROLE OF FINANCIAL CONTROL IN ENSURING THEIR EFFECTIVE USE

Abstract. The article reveals the economic essence of industrial enterprises' resources as a key element of production and economic activity and the basis of their competitiveness. The classification of resources, including material, labor, financial, information and intangible components, as well as their significance in the formation of production potential are considered. The importance of rational use of resources for the sustainable functioning and development of the industrial sector in the modern conditions of a market economy is emphasized. Particular attention is paid to financial control as an effective resource management tool that ensures the transparency of financial and economic transactions, prevents the misuse of funds and improves overall economic efficiency. The main functions and forms of financial control - internal and external control, audit, management accounting - and their relationship with the system of strategic planning and enterprise management are analyzed. Key areas for improving financial control at industrial enterprises are identified, including the introduction of digital technologies and automated monitoring systems, advanced training of specialists, the use of a risk-based approach and the development of internal audit. The need for an integrated approach combining effective resource management and reliable financial control as a factor in ensuring the sustainability and growth of industrial production is substantiated.

Keywords: enterprise resources, industrial enterprises, economic essence of resources, financial control, resource management, efficiency, internal and external control, audit, sustainable development, digitalization.

Азыркы глобалдашкан экономикада жана атаандаштык чөйрөсүндө өнөр жай ресурстарын сарамжалдуу пайдалануу барган сайын маанилүү болуп баратат [1, б. 112]. Ресурстарды эффективдүү башкаруу ишканалардын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жана туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылуунун негизги факторуна айланууда [2, б. 45]. Финансылык көзөмөл болгон ресурстарды оптималдуу бөлүштүрүүнү жана пайдаланууну камсыз кылуунун чечүүчү куралы болуп саналат [3, б. 67].

Өнөр жай ишканасынын ресурстары - бул уюмдун максаттарына жетүү жана кошумча наркты түзүү үчүн өндүрүштүк-чарбалык иш процессинде пайдаланылган материалдык, финансылык, эмгектик жана маалыматтык ресурстардын жыйындысы.

Экономикалык көз караштан алганда, ишкананын ресурстарын төмөнкүдөй классификациялоого болот:

Материалдык ресурстарга негизги фонддор (имараттар, курулуштар, жабдуулар, транспорт каражаттары) жана жүгүртүү каражаттары (чийки зат, материалдар, жарым фабрикактар, отун, энергия) кирет. Алар өндүрүш процессинин материалдык-техникалык базасын түзөт жана продукцияны түзүүгө түздөн-түз катышат [4, б. 201].

Адам ресурстары кесиптик билими, квалификациясы жана тажрыйбасы менен компаниянын кызматкерлерин билдирет. Бул өндүрүш процессинин эң маанилүү жана динамикалык элементи, анткени адамдык капитал ресурстардын бардык башка түрлөрүн натыйжалуу пайдаланууну аныктайт [5, б. 78].

Финансылык ресурстарга ишканалардын ар кандай формадагы акча каражаттары кирет: өздүк капитал, карыздык каражаттар, кредитордук карыздар жана инвестициялар. Алар компаниянын жүргүзүлүп жаткан иштерин жана өнүгүүсүн каржылоону камсыздайт [2, б. 156].

Маалымат ресурстары башкаруу чечимдерин кабыл алуу жана өндүрүштүк ишмердүүлүктү уюштуруу процессинде колдонулуучу маалыматтарды, билимдерди, технологияларды, патенттерди, ноу-хауларды камтыйт [6, б. 92].

Өнөр жай ишканасынын ресурстук базасын түзүү тармактын өзгөчөлүгүн, өндүрүштүн масштабын, технологиялык өзгөчөлүктөрүн, уюмдун стратегиялык максаттарын эске алуу менен ишке ашырылат. Ресурстарды түзүүнүн негизги принциптери өндүрүш процессинин үзгүлтүксүздүгүн камсыз кылуу, чыгымдарды оптималдаштыруу жана ресурстардын ар бир түрүн пайдалануудан максималдуу кирешеге жетишүү болуп саналат [4, б. 167].

Өнөр жай ишканасында ресурстарды пайдалануу төмөнкүдөй өзгөчөлүктөр менен мүнөздөлөт:

Өндүрүш процессинде ресурстардын ар кандай түрлөрүнүн алмашылышы жана бири-бирин толуктоосу;

Аларды рационалдуу бөлүштүрүүнү талап кылган чектелген ресурстар;

Материалдык жана финансылык ресурстарды циклдуу пайдалануу;

Негизги каражаттарды жана технологияларды тынымсыз жаңылоонун зарылдыгы [4, б. 298].

Ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугу ишкананын өндүрүштүк-чарбалык ишинин натыйжалуулугун мүнөздөгөн экономикалык көрсөткүчтөрдүн системасы аркылуу бааланат. Материалдык ресурстар үчүн негизги көрсөткүчтөр болуп өндүрүштүн материалдык сыйымдуулугу, материалды пайдалануу коэффициенти, фонддордун кайтарымдуулугу, капиталдын сыйымдуулугу жана кубаттуулуктарды пайдалануу коэффициенти саналат. Г.В. Савицкая: «Активдердин кирешелүүлүгү негизги өндүрүштүк фонддорду пайдалануунун натыйжалуулугунун деңгээлин мүнөздөйт жана негизги капиталга салынган ар бир рублдан канча продукция алынарын көрсөтөт» деп көрсөткөн [7, б. 289].

Эмгек ресурстары эмгек өндүрүмдүүлүгүнүн, өндүрүштүн эмгек сыйымдуулугунун, жумуш убактысын пайдалануу коэффициентинин, эмгек акы фондун пайдалануунун натыйжалуулугунун көрсөткүчтөрү аркылуу бааланат [5, б. 156]. Ковалев В.В. «...эмгек өндүрүмдүүлүгү эмгек ресурстарын пайдалануунун натыйжалуулугунун жалпы көрсөткүчү» деп белгилейт [2, б. 267].

Финансылык ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугу капиталдын кирешелүүлүгүнүн, активдердин жүгүртүүнүн, ликвиддүүлүктүн жана финансылык туруктуулуктун көрсөткүчтөрү менен аныкталат [8, б. 198].

Өнөр жай ишканасында ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугу ар кандай ички жана сырткы факторлордон көз каранды. Ички факторлорго башкаруунун сапаты, өндүрүштү уюштуруунун деңгээли, технологиялык жабдыктар, персоналдын квалификациясы, кызматкерлерди мотивациялоо системасы кирет [5, б. 189]. Сырткы факторлорго рыноктук шарттар, мамлекеттик жөнгө салуу, атаандаштыктын деңгээли, каржылоонун жеткиликтүүлүгү, илимий-техникалык прогресс кирет [4, б. 367].

Бабиц А.М. жана Павлова Л.Н.: «Ишкананын бардык түрлөрүн сарамжалдуу пайдалануу анын финансылык туруктуулугунун жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнүн эң маанилүү шарты» деп баса белгилешет [1, б. 234].

Финансылык көзөмөл – ишкананын финансылык жана материалдык ресурстарын түзүүгө, бөлүштүрүүгө жана пайдаланууга байланышкан иш-аракеттердин мыйзамдуулугун, максатка ылайыктуулугун жана натыйжалуулугун текшерүү боюнча иш чаралардын тутуму.

Ал финансылык менеджменттин маанилүү функциясы болуп саналат жана башкаруу процесси менен башкаруу объектисинин ортосундагы пикирди камсыз кылат [3, б. 178].

Ишкананын башкаруу системасындагы финансылык көзөмөлдүн мазмунун жана ролун деталдуу талдоо үчүн анын функционалдык багыттарын жана классификация критерийлерин аныктоо пайдалуу. Финансылык көзөмөл текшерүү жана маалыматтык, алдын алуу жана шыктандыруучу функцияларды аткарат, ресурстарды сарамжалдуу пайдаланууну, финансылык тартипти сактоону жана башкаруу чечимдеринин натыйжалуулугун жогорулатууну камсыз кылат. Көзөмөлдү жүзөгө ашыруучу субъектке, ишке ашыруунун жыштыгына, колдонулган методдорго жана камтуу чөйрөсүнө жараша көзөмөлдүн жол-жоболорун системалаштырууга жана оптималдаштырууга мүмкүндүк берүүчү көзөмөлдүн ар кандай түрлөрү бөлүнөт.

1-таблицада финансылык көзөмөлдөөнүн негизги функцияларынын жана классификациялык мүнөздөмөлөрүнүн структураланган кыскача мазмуну келтирилген.

1-таблица

Финансылык көзөмөлдүн функциялары жана классификациясы[3, б. 334]

Финансылык көзөмөл		
Финансылык көзөмөлдөө функциялары		
Башкаруу функциясы	финансылык тартиптин сакталышын, ресурстардын туура пайдаланылышын, пландуу көрсөткүчтөрдүн жана бюджеттин аткарылышын текшерүүдөн турат.	
Маалымат функциясы	ишкананын жетекчилигин ресурстардын абалы жана кыймылы, аныкталган четтөөлөр жана алардын себептери жөнүндө ишенимдүү маалымат менен камсыз кылат	
Алдын алуу функциясы	финансылык тартиптин бузулушуна, ресурстарды туура эмес пайдаланууга, башкаруунун натыйжасыз чечимдерине жол бербөөгө багытталган	
Мобилизациялоо функциясы	ресурстарды пайдалануунун эффективдүүлүгүн жогорулатуунун жана ишкананын финансылык ишин жакшыртуунун резервдерин аныктоого жардам берет	
Финансылык көзөмөлдөөнүн классификациясы		
Көзөмөлдөө субъекттери боюнча		
Ички көзөмөл	Сырткы көзөмөл	
ишкананын адистештирилген бөлүмдөрү (ички аудит бөлүмү, аудит кызматы, финансы-экономикалык бөлүм) тарабынан жүзөгө ашырылат.	көз карандысыз аудитордук уюмдар жана мамлекеттик көзөмөлдөөчү органдар тарабынан жүргүзүлөт	
Жүргүзүлгөн убакыты боюнча		
Алдын ала	Учурдагы	Кийинки
пландаштыруу жана чечимдерди кабыл алуу баскычында жүзөгө ашырылуучу көзөмөл	чарбалык операцияларды жүргүзүү процессинде жүргүзүлүүчү көзөмөл	операциялар жана отчеттук мезгилдер аяктагандан кийин жүзөгө ашырылуучу көзөмөл
Текшерилип жаткан объектилердин камтылышы боюнча		

Документалдык көзөмөл	Иш жүзүндөгү көзөмөл
Текшерилген объектилерди камтуу боюнча	
жалпы көзөмөл	иргелген көзөмөл

Өнөр жай ишканаларынын финансылык көзөмөлүнүн практикасында ресурстарды пайдалануунун эффективдүүлүгүн текшерүү ыкмаларынын кеңири спектри колдонулат [3, б. 389].

Финансылык отчеттуулукту талдоо ишкананын ресурстарынын структурасын жана динамикасын баалоого, алардын өзгөрүү тенденцияларын аныктоого, активдерди жана капиталды пайдалануунун натыйжалуулугунун көрсөткүчтөрүн аныктоого мүмкүндүк берет [7, б. 301]. Шеремет А.Д.: «...финансылык талдоо башкаруу чечимдерин кабыл алуунун жана ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугун көзөмөлдөөнүн негизи болуп саналат» деп белгилейт [8, б. 45].

Бюджетти түзүү жана бюджеттин аткарылышын көзөмөлдөө ресурстарды пландаштырууга, ресурстарды бөлүштүрүүгө жана белгиленген лимиттердин сакталышын көзөмөлдөөгө мүмкүндүк берет. Бул ыкма ресурстарды пайдалануунун так чектерин белгилөөгө жана финансылык тартипти сактоого мүмкүндүк берет [2, б. 467].

Материалдык, эмгек жана финансылык ресурстарын керектөө ченемдеринин сакталышын көзөмөлдөө белгиленген ченемдерден четтөөлөрдү аныктоого жана аларды жоюу боюнча чараларды көрүүгө мүмкүндүк берет.

Фактордук анализ ресурстун эффективдүүлүгүнүн көрсөткүчтөрүнүн өзгөрүшүнө ар кандай факторлордун таасирин аныктоо жана эффективдүүлүктү жогорулатуунун резервдерин аныктоо үчүн колдонулат [7, б. 345].

Операциялык аудит ресурстарды пайдаланууга байланышкан бизнес-процесстердин натыйжалуулугун баалоого жана аларды оптималдаштыруу боюнча сунуштарды иштеп чыгууга багытталган. Өнөр жай ишканасында натыйжалуу финансылык көзөмөл системасы өз ара байланышкан бир нече элементтерди камтыйт [3, б. 423]:

Көзөмөлдөөчү субъекттер болуп көзөмөлдөө функцияларын жүзөгө ашыруучу түзүмдүк бөлүмдөр жана кызмат адамдары саналат. Ири өнөр жай ишканалары түздөн-түз жетекчиликке же директорлор кеңешине баш ийген адистештирилген ички көзөмөлдүк жана аудит бөлүмдөрүн түзүшөт.

Ишкананын ресурстарынын бардык түрлөрү, аларды түзүү, бөлүштүрүү жана пайдалануу процесстери, ошондой эле финансылык-чарбалык операциялар жана иштин финансылык натыйжалары көзөмөлдүн объекттери болуп саналат.

Көзөмөлдүн методологиялык негизи көзөмөлдөө жол-жоболорун, стандарттарды, текшерүү ыкмаларын, көрсөткүчтөрдүн тутумун жана баалоо критерийлерин жөнгө салуучу ички ченемдик документтерди камтыйт.

Көзөмөлдүк маалыматтык база бухгалтердик эсептин, башкаруунун жана салыктык эсептин маалыматтарынын, пландоо жана отчеттуулук документтеринин, баштапкы документтердин негизинде түзүлөт [3, б. 521].

Өнөр жай ишканасында ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугуна финансылык көзөмөлдү уюштуруу төмөнкү этаптарды камтыйт:

Пландоо стадиясында көзөмөлдүн максаттары жана милдеттери, көзөмөлдүн объекттери, көзөмөлдүн ыкмалары жана жол-жоболору, аткаруу мөөнөттөрү, жооптуу адамдар аныкталат, көзөмөлдөө иш-чараларынын планы түзүлөт.

Көзөмөлдөө стадиясында маалымат чогултулат жана талдоо жүргүзүлөт, документтер жана ресурстардын иш жүзүндөгү абалы текшерилет, натыйжалуулуктун көрсөткүчтөрү эсептелет, четтөөлөр жана алардын себептери аныкталат, көзөмөлдүн натыйжалары жазылат.

Көзөмөлдүн натыйжаларын ишке ашыруу стадиясында аныкталган кемчиликтерди четтетүү жана ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугун жогорулатуу боюнча сунуштар иштелип чыгат, башкаруу чечимдери кабыл алынат, сунушталган иш-чаралардын аткарылышына көзөмөл жүргүзүлөт [3, б. 554].

Заманбап маалыматтык технологияларды жана автоматташтыруу системаларын ишке киргизүү финансылык көзөмөлдүн эффективдүүлүгүн кыйла жогорулатат. ERP системаларын, башкаруу эсебин жана бюджетин түзүү үчүн адистештирилген программалык камсыздоону колдонуу ресурстардын абалы жана кыймылы жөнүндө маалыматтарды ыкчам алууга, көзөмөлдөө жол-жоболорун автоматташтырууга, көзөмөлдүк иш-аракеттердин эмгек сыйымдуулугун төмөндөтүүгө мүмкүндүк берет.

Жасалма интеллект жана чоң маалыматтарды талдоо сыяктуу заманбап санариптик технологиялар ресурстарды пайдалануудагы жетишсиздиктерди аныктоо, ресурстарды натыйжасыз пайдалануу тобокелдиктерин алдын алуу жана ресурстарды башкаруу процесстерин оптималдаштыруу үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү ачат [6, б. 367].

Ички көзөмөл системасын өркүндөтүү тобокелдиктерди башкаруунун комплекстүү системасын түзүүнү, башкаруунун жол-жоболорун ишкананын бизнес-процесстерине интеграциялоону, көзөмөлдөө маданиятын өнүктүрүүнү жана ресурстарды эффективдүү пайдалануу үчүн персоналдын жоопкерчилигин жогорулатууну камтыйт [3, б. 501].

Көзөмөлдүк иш чаралар бизнес-процесстерге интеграцияланган жана адистештирилген кызматтар тарабынан гана эмес, ошондой эле жетекчилер тарабынан да ишке ашырылган көзөмөлдү уюштурууда процесстик ыкмаларды колдонууну кеңейтүү маанилүү багыт болуп саналат [6, б. 434].

Финансылык көзөмөлдүн методологиялык камсыздоосун өркүндөтүү өнөр жай өндүрүшүнүн өзгөчөлүгүн эске алуу менен ресурстардын ар кандай түрлөрүн пайдалануунун натыйжалуулугун баалоонун кыйла прогрессивдүү натыйжалуулуктун негизги индикаторлорунун (KPI) системасын киргизүү жана эл аралык стандарттарды колдонуу ыкмаларын иштеп чыгууну камтыйт, [7, б. 278].

Ресурстарды эффективдүү пайдалануу өнөр жай ишканаларынын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнүн жана туруктуу өнүгүүсүнүн чечүүчү фактору болуп саналат [1, б. 389]. Финансылык көзөмөл өндүрүштүн жана чарбалык иштин натыйжалуулугун башкаруунун эн маанилүү куралы катары кызмат кылып, ресурстарды сарамжалдуу пайдаланууну камсыз кылууда негизги ролду ойнойт [3, б. 512].

Заманбап финансылык көзөмөл системасы комплекстүү болушу керек, ал ишкананын ресурстарынын бардык түрлөрүн, алдыңкы ыкмаларды жана технологияларга негизделиши жана ишкананы башкаруунун жалпы системасына интеграцияланышын камтышы керек [3, б. 501]. Автоматташтыруу багытында финансылык көзөмөлдү өркүндөтүү, ички көзөмөлдү өнүктүрүү, методикалык камсыздоону жакшыртуу өнөр жай ишканаларына ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугун жогорулатууга жана атаандаштык позицияларын чыңдоого мүмкүндүк берет [2, б. 967].

Колдонулган адабияттар

1. Бабич А.М., Павлова Л.Н. Финансы. Денежное обращение. Кредит: Учебник. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2023. — 687 с.

2. Ковалев В.В. Финансовый менеджмент: теория и практика. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 2022. — 1104 с.
3. Раицкий К.А. Экономика организации (предприятия): Учебник. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Дашков и К, 2023. — 1012 с.
4. Киба
5. нов А.Я. Управление персоналом организации: Учебник. — 4-е изд., доп. и перераб. — М.: ИНФРА-М, 2023. — 695 с.
6. Мильнер Б.З. Теория организации: Учебник. — 8-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2022. — 848 с.
7. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учебник. — 6-е изд., испр. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2022. — 378 с.
8. Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций. — 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ИНФРА-М, 2023. - 208 с.
9. Амеркулова, Ж. Д. Роль зелёных финансов в устойчивом развитии Кыргызстана / Ж. Д. Амеркулова, Г. Т. Шаакеева, М. К. Кыдырбеков // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2024. – № 4-2. – С. 664-672. – DOI 10.33514/1694-7851-2024-4/2-664-672. – EDN CWSULB.
10. Кулекова, Ч. Б. Идентификация рисков малого и среднего бизнеса швейной отрасли легкой промышленности Кыргызской Республики / Ч. Б. Кулекова, Н. Ш. Кулеков, А. А. Акматова // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2021. – № 2. – С. 205-212. – DOI 10.33514/1694-7851-2021-2-205-212. – EDN HFNHUN.
11. Нусупова, С. Ч. Экономикалык философиянын контекстиндеги жаратылыш экология маселелери / С. Ч. Нусупова, А. А. Акматова, М. У. Солтогулова // И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Жарчысы. – 2024. – No. 1. – P. 308-317. – DOI 10.33514/1694-7851-2024-1-308-317. – EDN YDXKYW.

Рецензент: кандидат экономических наук, доцент Затравина С.В.